

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZ ÇALIŞMASI

‘ÇARPIK DÜZEN İÇERİSİNDEKİ ÇÖZÜMSÜZLÜKLER’

Rehber Öğretmen : Halil Koç
Öğrencinin Adı : Ece
Öğrencinin Soyadı : Coőkun
Öğrencinin Numarası : 001129-0072
Sözcük Sayısı : 3.956

Araştırma Konusu: Fakir Baykurt’un “Yılanların Öcü” yapıtında sorunlu yönetim tarzının toplumun sosyal yapısı ve özellikleri bağlamında irdelenmesi.

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya programı A1 Türk Dili ve Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanmış olan bu uzun tez çalışmasında Fakir Baykurt'un 'Yılanların Öcü' romanında işlenen siyasi sorunlar ve sosyal eşitsizliklerin imkansızlıklar içinde bulunan halka dayatılma durumu, bu duruma karşı sergilediği tutum, toplumun sosyal yapısının siyasi sorunlarla olan ilişkisi işlenmiştir. Bu olgu; toplumsal yapı ve toplum özellikleri, siyasi/sosyal bozukluklar, bireysellik ve toplumsallık çatışması, halka yanlış biçimde benimsetilmiş demokrasi algısı şeklinde dört bölümde incelenmiştir. İlk bölümde, toplum özellikleri etkisinde oluşmuş toplumsal yapının getirileri, halkın siyasi düzene ve egemen yapıya karşı aldığı tavır anlatılmıştır; ikinci bölümde, toplumun duygu birikimi gölgesinde oluşmuş sosyal/siyasal eşitsizlikler üzerinde durulmuş, sorunlu yönetim yapısı ile ilgili çözümler yapılmıştır; üçüncü bölümde, kişinin toplumdan ayrılarak bir birey haline gelmesi, otoriter kimliklerin böylesine kişilere karşı aldığı tavır, uyguladığı baskı etkisinde oluşan toplumsal sorunların nedenselliklerine ışık tutulmuştur; dördüncü bölümde, halka yanlış biçimde aktarılmış demokrasi algısının toplum yapısına etkisi, otoriter yapı ile olan bağlantısı anlatılmıştır. Bu temalardan yararlanılarak, halk içindeki sorunların siyaset ile olan bağlantısı dolayısıyla, sosyal yaşantının da bu sorunlu algıdan etkilendiği görülmüştür.

Kelime Sayısı: 167

İÇİNDEKİLER

ÖZ (ABSTRACT)

İÇİNDEKİLER.....	1
1. GİRİŞ.....	2
2. TOPLUM ÖZELLİKLERİ VE SOSYAL YAPI	4
3. SİYASAL VE SOSYAL EŞİTSİZLİKLER.....	6
4. BİREYSELLİK TOPLUMSALLIK ÇATIŞMASI.....	10
5. DEMOKRASİ ALGISI.....	12
6. SONUÇ.....	14
7. KAYNAKÇA	15

Araştırma Konusu: Fakir Baykurt'un 'Yılanların Öcü' yapıtında sorunlu yönetim tarzının toplumun sosyal yapısı ve özellikleri bağlamında irdelenmesi.

ÇARPIK DÜZEN İÇERİSİNDEKİ ÇÖZÜMSÜZLÜKLER

1. GİRİŞ

Toplumsal yapılanma içinde, toplumların yönetim algısının biçimleniş tarzı ve beraberinde oluşan siyasal yapılanma, toplumların yaşayışlarına, sosyal yapılarına yön veren kaçınılmaz etkenlerdendir. Dönemin özellikleri bağlamında yönetsel sorunların yol açtığı siyasal ve sosyal körelmeleri yansıtan, Fakir Baykurt'un "Yılanların Öcü" romanı; bozulmaya yüz tutmuş toplum yapısına karşı köy halkının haklı başkaldırısına ışık tutmaktadır. Bu yapıtta Baykurt bir modern ulus-devlet olarak ortaya çıkan Cumhuriyet'te hala varlığını sürdüren, aşılammış, üstesinden gelinememiş kırsal-feodal eşitsizliklere, iktidar ilişkilerine bariz bir 'karşı duruş' sergiler.¹ Yönetimde söz sahibi olanların, köyün ileri gelenlerinin kişisel menfaatleri, köy yaşamının getirisi olan yoksulluk ve toplumsal baskı ortamı yaratan şiddet olgusu, mücadele ve değişim sürecinde başa çıkılması gereken temel sorunsallardandır. Toplumda görülen gerek maddi gerek manevi eksiklikler nedeniyle siyasal bozukluklar, sonucunda da sorunlu bir yönetim tarzı ortaya çıkmıştır. Bu sorunlu yönetim tarzı, köy halkının eksik yönlerini daha da belirginleştirmiş, sorunlu bir toplum yapısının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Karataş köyü halkı yoksul ve eğitimsizdir. Bu iki özellik, köy uzamının getirdiği gerçekliklerdendir. Halkın maddi durumunda görülen yetersizlikler ve belli bir bilgi birikiminin, kültür düzeyinin olmaması onun yönlendirilmeye açık hale gelmesine neden olmuştur. Bu şekilde halk, otoriter kimliklerden kolayca etkilenebilir bir duruma gelmiştir. Köy halkının temel gayesi karnını doyurmak; kimseyle münakaşaya girmeden hayatını sorunsuz bir şekilde rahatça sürdürebilmektir. Bu kaynaklar ona yeterli gelmediği, kalabalık ev nüfusunu doyuramadığı için karnı aç, açıkta, kıştan kalan borçlarını ödeme telaşı içinde,

¹ http://www.radikal.com.tr/yazarlar/tayfun_atay/olumsuz_bir_eserin_olumu_yilanlarin_ocu-1209740

ihtiyaçları bitmeyen halk; siyaset gibi hayatlarını doğrudan etkilediğini düşünmedikleri uğraşlarla ilgilenmemişlerdir. Egemen gücün yaptığı her hataya, haksızlığa sessiz kalınması nedeniyle günlük hayatta oluşan sorunsallar sonucu, genel kanının aksine, hayatları ve yaşam tarzları doğrudan etkilenmiştir. Haklarından, olması gereken ideal durumdan çok uzakta kalmış habersiz bir halkın varlığı, köyde otoriter güç olan muhtara da geniş bir hareket alanı sağlamış, kendi lehine kararlar almasında önüne hiç engel çıkmıyor olması onun köydeki gücünü arttırmıştır. Halkın içinde durumla ilgilenen kimseler mevcut bulunsa da, bu kişiler duruma çaresizlikle karışık bir soğukkanlılıkla yaklaşmışlardır. Toplumsal bir bilinç sağlanamamış, sorunlu yönetimin halka hükmetmesine izin verilmiştir. Bilinçsizlikten doğan umutsuzluk ise bu dönemde, farkındalığı diğerlerine kıyasla daha yüksek olan köylü kesiminin yoğun olarak hissettiği duygu olmuştur.

Siyasal yapıda ortaya çıkan sorunlar ışığında toplumsal bozukluklar ortaya çıkmıştır. Tüm siyasi yetkileri elinde toplamış muhtar, buna ek olarak köy meclisi, bu yetkileri dilediğince kullanabilmektedir. Bu yetkilerin bir elde toplanması, alınan kararların hiçbir kurul ya da kimseye danışılmadan sorgusuz sualsiz yerine getirilmesiyle siyasi, sosyal eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. Bu duruma karşı da bir alışmışlık hali gösteren köy halkının, alınan kararları sesini çıkarmadan yerine getirmek dışında bir seçeneği yoktur. Eşitsizlik gibi bir duruma, alınan kararlar ve içinde buldukları çaresizlikten gelen alışmışlık hali nedeniyle çok uzak kalmış olan halk yozlaşmayla burun buruna gelmiştir.

Halkın içinde bulunduğu çaresizlik ve bıkmışlık hali onda artık bu düzene karşı çıkma isteğini uyandırdığında, toplumda uyanışın başladığını gösterir. Bu uyanışın bir köy sakininin evinin önüne ev inşa etmek kadar basit görünümlü bir girişim ile başlaması, halkta ve köyün egemen güçlerinde büyük bir etki bırakmasına engel değildir. Mevcut düzen sorgulamasıyla başlayan bu süreç, kişilerin içlerinde buldukları yokluk durumunu göz ardı etmeleriyle devam eder ve daha kimi kimseleri de düşündürücü bir sürece sokarak sona erer. Bu süreç içinde bireysellik ve toplumsallık ikilemi ortaya çıkar. Bu ikilemde farkındalığı artmış birey, siyasi gücün, maddi-manevi olanakların, otoriteyi destekleyenlerin karşısında yalnızdır ki, kişinin kararlılığı ve bireyselliği de bu dönemde belirleyici olur. Toplumun bir kesiminin karşısında bu birey bir kahraman, haksızlıklar canına tak etmiş bir kimse; bir kesiminin karşısında ise ortadan kaldırılması gereken bir pürüzdür. Fakat unutulmamalıdır ki, bu

zihniyet ortadan kaldırılrsa bile fikir ve idealleri topluma mal olmuştur ve bu fikirler artık toplumun benliğine kazandırılmıştır.

Ülkenin kalanından soyutlanmış, dünyadan habersiz, kendi halinde yaşayan, dertlerinin altında ezilmiş köy halkının siyasetle olan tek bağlantısı bazı zamanlar diğer muhtarlarla, çok seyrek olarak da kaymakamlarla görüşen muhtarlarıdır. Köy sakinleri, ülkede köklü değişimlere sebep olan demokrasi gibi toplumsal bir algının varlığından habersizdir. Anadolu topraklarına yeni yeni sindirilmeye başlanmış olan bu ‘demokrasi’ algısının köy halkına yanlış şekilde anlatılmış olması, toplumdaki siyasal bozuklukların en büyük işaretidir. Böylesine siyasal bir algının varlığı, köy gerçekliğine çok uzak kılınmış, etkisiz hale getirilmiş, muhtarın lehine şekillendirilmiştir. Böylece; siyasi kimliklerin hareket alanı büyümüş, aldığı kararlara dair hüküm verecek bir algının doğuşu engellenmiştir. Ülke gerçekliğinin bir parçası olan “cumhuriyet”, “demokrasi” gibi kavramların halka yanlış şekilde aşılması, o topraklarda ortaya çıkacak toplumsal sorunların bir habercisi, sorunlu otoriter yapının varlığının da bir kanıtıdır.

2. Toplum Özellikleri ve Sosyal Yapı

İçinde bulunulan köy gerçekliğinin kaçınılmazlıklarından olan halkın eğitimsizlik ve yoksullukla karşı karşıya kalışı, toplumun sorunlu yapısını ve algısını oluşturacak nedenselleri yansıtmaktadır. Bu gerçeklik içerisinde şekillenmiş olan halk, cehaletin ve bilgisizliğin gölgesinde, içinde bulunduğu durumu mantık çerçevesi içerisinde değerlendirmekten yoksun bir haldedir. Ne yapacağını kestiremeyen köylü, çaresizlik içinde bu sorunlu toplum yapısını kabullenişe sürüklenmektedir. Bu alışmışlık halinde köylünün var olan düzeni yadırgamaması halinde umarsız bir tutum sergilemesi, otoriter kesimin köylüyü emellerine uygun olarak kolayca sömürebilmesine neden olmaktadır.

Bilinçsizlik içerisinde olan köy halkı, asıl olması gereken sorunsuz yapıdan ve bireysel haklarından bihaber olmakla beraber, otoriteye karşı çıkış gibi bir cesareti gösterememektedir. Ancak Kara Bayram gibi evlerinin önüne ev yapılması konusunda başkaldıran bir figürün toplum içinde bulunması en azından birinin bu durumu kabullenmemesi nedeniyle önem taşır.

Bu başkaldırı her ne kadar yönetimin temel sorunsalları yerine gündelik yaşayışlarını etkileyen yüzeysel bir sorun olsa da, halkın geri kalanını düşündürmeye sevk etmesi; ilk defa yönetime, haksızlık ve eşitsizliklere tepki olarak halkın içinden bir ses yükselmesi dolayısıyla büyük bir öneme sahiptir. Kara Bayram'ın bu aydınlanmış niteliğindeki direnişi, tüm köy toplumu içerisindeki düşünce esaslarını az da olsa etkilemesine, değiştirmesine rağmen köyün toplumsal düzeninin değişmemesi; halkın hala umarsız, içinde bulunduğu olanaksızlıkları kabullenici, bir tutum sergilediğini, bireysellikten hala uzak olduğunu kanıtlar. Geçim kaynaklarının ellerinden alınacağı korkusuyla çaresizlik içerisinde olan köy halkı, Kara Bayram gibi bu cesaretliliği gösterememektedir. Yoksulluk, bütün köylülerin yoğun olarak yaşadığı temel bir gerçekliktir: *“Kerimoğlu'nun karısı yalnayaktı. 'Yoksul milleti hep yalnayak!..' dedi Haceli. 'Çarık bulup giymek mesele bu dünyada, çarık! Dünyada herkes çarık giyse, o zaman gön yetişmez! Helbet bir kısmı da yalnayak olacak!...'”* (Baykurt, 156)

Geçimini genel olarak hayvancılık, tarım ile sağlayan köy halkı için bu etkinlikler, temel yaşamsal gereksinimlerini karşılayabilmek için yeterli değildir. Bu nedenle yoksulluk, halkın köy uzamı içerisinde deneyimlediği temel sorunsallardandır. Böyle bir gerçeklikte, geçim mücadelesinin ve hayatın zorlu koşullarının yükünü omuzlarında en belirgin şekilde hisseden köylü; siyasal sorunları ekonomik sorunları karşısında önemsizleştirir, sonuç olarak bu sorunları görmezden gelir. Siyasal bozukluklar üstüne kafa yormak, bu duruma yönelik çözümler üretmeye çalışmak halk için gerekli değildir, halk bu durumun lüks olduğu inancı içerisinde. Halka göre bu durumu sorgulayanlar, karnı tok, sırtı pek, rahatı yerinde olan; yani kısaca maddi durumu köyün geneline kıyasla daha yerinde olan kesimdir. Ki bu kişilerin köy kurulunda yer alıyor olması da bu durumu destekleyecek niteliktedir. Muhtar ve köy kurulunun aldığı kararlara kafa yormayan ve sürekli bir kabullenmişlik hali içerisinde olan köylü, çözüm arayışına dair mantıklı kararlar üretmek konusunda kafa yormamaktadır. Bunun yerine daha temel ihtiyaçlarına, kısa vadede kendine yarar sağlayacak durumlara odaklanmıştır.

İçinde bulunduğu köy gerçekliğine karşı bir alışmışlık durumu sergileyen köy halkında, bu alışmışlığın getirdiği bir yozlaşma, kabullenmişlik durumu ve çaresizlik de söz konusudur: *“Bu muhtarın yaptığı kalleşlik hiçbir yerde görülmemiştir!” İçlerinden çok dediler de, dışlarından bir şey demediler. Hepsinin ağızlarına kilit vurulmuş gibiydi.*

Bakıyorlardı...”(Baykurt, 180) Haklarından ve siyasi yönetimde olması gereken durumdan habersiz olan köylü, eğitimsizliğinin de büyük payda rol oynamasıyla otoriter güçler tarafından manipüle edilebilir konuma gelmiştir. Eğitimsiz, kültür seviyesi düşük olduğundan ne yapacağını bilmemenin verdiği çaresizlik hali, bu duruma bir kabulleniş ve sonuç olarak alışmışlık hali getirir. Toplumsal ve siyasal sorunlarına karşı umarsız kalan köylü, yönetimden uzaklaştıkça siyasi sorunların toplumsal yaşam üzerinde bıraktığı etki belirginleşmektedir. Halkın yaşantısı boyunca başa çıkmak zorunda kaldığı yoksulluk sorunsalı, onun otoriter yapı altında ezilmesine, çaresiz kalmasına ve boyun eğmesine neden olmuştur:

“Yedi yıl oluyor, Necip Bey, köyü köylüsüne sattı, parayı cebine kattı, tüydü gitti. Karataş köyü dört yüz bin lira borç ödedi! Ödedi ama, nasıl ödedi? Orasını gel Karataş’a sor! Öküz, inek, dana... un, bulgur, tarhana... Pazarda para eden neyi varsa sattı! Daha da satıyor. Ödedi dediğime bakma. Borç bitmedi daha. Necip Bey, parasını bankadan aldı. Hükümetin bankasından. Banka da bizden alıyor. Bir dünya faiziyle.”
(Baykurt, 183)

Yaşadığı zorluklar karşısında umutsuzluğu derin bir şekilde hisseden köylü, yaşadığı tüm olumsuzluklardan ve yokluklardan bir kurtuluş olmadığına kendini inandırmıştır: *“Dipli köklü arka olamaz bir kaymakam bir köylüye. Köylü kısmının tek yardımcısı Allah’tır. Kurtuluşu da bu dünyada yoktur. Öte dünyaya varasıya beklemesi lazımdır köylünün...”* (Baykurt, 220) Uğradığı haksızlıklar ve yaşadığı zorluklar nedeniyle köylünün böyle esenliksiz bir duygu birikimine sahip olmasının nedeni, yaşadığı toplumsal ve siyasal sorunlar, haksızlıklar, siyasal ve sosyal eşitsizliklerdir.

3. Siyasal ve Sosyal Eşitsizlikler

Sorunlu toplum algısının kısıtlamaları, halkının yaşamını devam ettirdiği köy uzamında gerek sosyal gerekse siyasal eşitsizlik içerikli bir yapılanmayı doğurur. Adaletsizlik sorunsalının hüküm sürdüğü bu toplumda, köylünün yoksulluk ve cehalet içinde olması, Anadolu gerçekliğinden soyutlanmış olması siyasal bilincin körelmesine ve yönetimde sözü geçen otoriter kişi ve kurumların yozlaşmasına zemin hazırlamaktadır. Otoriter kesimin şiddet uygulayarak zorbalık ile elde ettiği hükmetme yetkisi, sosyal ve siyasal statüsüne göre adam

kayırmaları; toplumun sömürölüp yozlaşmasına neden olmaktadır. Köy halkında, bireyler arası eşitlik bilincinin olmaması siyasal bozuklukların var olmasından kaynaklanmaktadır.

Karataş köyünde görölen siyasal eşitsizliklerin temel kaynağı sorunlu yönetim tarzıdır. Alınan kararların bütönlüğü, tarafsızlığı, istikrarlılığı sağlanamaz ve bu kararların gerek günlük yaşama gerek siyasete uygulanması da sorunlu olduğundan eşitsizlikler ortaya çıkar. Köy uzamında siyasette sözü en geçerli kişi olan muhtarın; halk ile arasına görünmez bir duvar örmesi, içinde doğup büyüdüğü halka karşı olan tutumunu onları aşağı ve önemsiz olarak görme yönünde değiştirme sonucu, kendini halktan daha üstün görmeye başlamıştır ki, bu durum aldığı kararları, siyasete karşı tutumunu etkileyen başlıca faktör olmuştur.

“’Ama dedim ya, hükümet aklı! Sığır çobanıyla bakanı, başbakanı bir tutar! (...) Ne demişler? Bu dünyada üç şer vardır, akıl ermez. Birincisi Allah’ın işi. İkincisi hükümetin gidişi. Üçüncüsü köylünün... bilmem nesi işte!’” (Baykurt, 202)

Diğer köylerin muhtarlarıyla ve kaymakamlarla veya köy kurulu ve Karataş köyü muhtarı arasında yapılan toplantılar sonucu alınan kararların, köy halkına dolaylı, halkın mantık sınırlarını zorlayacak şekilde karmaşık bir biçimde aktarılması; yozlaşmış yönetimin varlığını kanıtlar. Alınan kararların bütönlüğünün sağlanamadığı, muhtarın yönetimi kendi başına üstlendiği ve fikir paylaşımında bulunarak orta yolu bulma çabasının olmaması, alınan kararların toplum yerine birey odaklı öznel kararlar olmasının nedenidir:

“’Ağali, ‘Haceli’ye satılan ev yerinden hiçbirimizin bilgisi yok!’ dedi. ‘Komşuya danışmadan yaptın bunu!’ Muhtar Ağali’ye ters ters baktı. ‘Her iş komşuya danışılmaz Ağali!’ dedi. ‘Danışacaksın da ne olacak? Kimi razı olacak, kimi razı olmayacak. Uzatacağımıza, biz kısaca hallediverdik!’” (Baykurt, 88)

“ ‘Ben burda köy işi için çırpınayım, o çeksin değirmene gitsin! Lüzumu kalmadı Mustafa! Zaten de lüzumundan değildi. Laf olsun diye bir danışacaktım! Şöyle usulen!(...) Şırp bir tutanak, ‘İstifa etmiştir’; tamam!’” (Baykurt, 155)

Kararların mantıklılığını ve geçerliliğini halka kabul ettirmek isteyen muhtarın demokrasi algısını ustalıkla, kendi lehine kullanarak halka açması; demokrasi fikrinin halka yanlış bir şekilde aşılandığını gösterir. Toplumda göstermelik bir demokrasi anlayışının olması, muhtarın halkın eğitimsizliğinden faydalanarak bu kavram adı altında halkı kendi menfaatlerine göre yönlendirebilmesini ve sömürebilmesini sağlar. Karataş köyü halkı, köy uzamı gerçekliklerinin getirdiği bir olgu olarak moderniteden soyutlanmış, ülkenin geneline kıyasla geri kalmıştır. Halkın ülkedeki yeniliklere, cumhuriyet, demokrasi gibi kavramlara bu denli uzak kalması sebebiyle köydeki siyasi politikalar halk üzerindeki hakimiyetini korumaktadır. Bu nedenden ötürü siyasal bozukluklar da düzeltilememiş, kanunların varlığı yalnızca muhtarın fikirlerini kabul ettirmesi konusunda ortaya referans olarak atılmıştır. Eğitimsizliği nedeniyle bireysel haklarını nasıl kullanacağından habersiz, toplumdaki yerini, otorite karşısındaki işlevini bilmeyen halk; egemen aktörler tarafından aşağılanmıştır. Böylece siyasal eşitsizlikler toplumsal bir gerçeklik konumuna gelmiştir.

Muhtarın işine yarayacak, toplumda öne çıkmış kimseleri kurul üyesi olarak seçmesi ve sonrasında yarar sağladığı bu kişileri haksız kaldıkları durumlarda bile maddi ve manevi olarak savunması, arka çıkması, kayırması; toplumda adaletsizlik, şiddet gibi sorunsalların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durumun en belirgin örneği Kara Bayram ve Deli Haceli arasında yaşanan çatışmadır. Muhtarın, kurulda olduğu için Haceli'yi desteklemesi, toplumda görülen sosyal ve siyasal eşitsizliklere dair verilebilecek en belirgin örnektir ve durumun nedenselliklerini de içeren bir gerçekliktir. Muhtarın sadece bireysel kazancı çerçevesinde sağladığı destek, kanunları gözetmeksizin aldığı kararlar yönetimin sorunlu yapısının otoriter kimliklerden kaynaklandığını gösterir: *“Sağ olsun Muhtar Hüsnü! Hoca Dumlu gibi duruyor ardımda! Ulan şu adamdaki insanlığa bak! Hem beni Kurul'a aldı, hem köy içinden ev yeri verdi.(...) E gayri, biz de adamlığımızı esirgemeyiz yeri gelince. (Baykurt, 18)* Halk, bu durum etkisinde oluşan siyasal eşitsizliklere karşı sadece içten içe isyan edebilmiş, boyun eğmiştir: *“Sen Karataş Muhtarı'sın!, sadece Sandık'ı, Deli Mehmet'in Haceli'yi değil, biraz da beni düşünsene! Yoksa ben Karataşlı değil miyim?”(Baykurt, 93)* Kanunları kendi istek ve amaçları doğrultusunda kullanan Muhtar Sefer'in, bu durumun bilinmesini ve halk üstünde kurduğu egemenliğin elinden alınmasını istememesine yönelik olarak, Kaymakam'ın Karataş köyüne olan ziyaretinde kararlarına gerekçe oluşturduğu demokrasi olgusunu kullanması,

kendinden üst makamda bulunan kimselere dair halkın gözünü korkutmaya çalışması; onun köyde sağladığı birliği ve otoritesini korumaya yönelik aldığı önlemleridir:

“Hoşnut değiliz!’ mi, onun anlamı başkadır. Senin adını hemen kafasına not eder; sonra candarmaya bir göz kırptı mı, tamam! Altı ay ceza!(...) ‘Haa bakın; çok kurnaz olduğu için, ‘Hökümet nasıl?’ diye sormaz her zaman; ‘Muhtar nasıl?’ diye sorar. Çünkü muhtar demek, köylük yerde hükümet demektir. Muhtar hükümetin verdiği kanunları yürütür. Kendi aklıyla değil ki yaptığı işler! Para mı, para! Salma mı, salma!” (Baykurt, 191)

Sosyal eşitsizliklerin kaynağı, halkın kendi içinde oluşturduğu toplumsal yapıdır. Halktan herhangi bireyin bu köy uzamında kendini var etmesi ve saygı görmesi ancak halkın geneline kıyasla öne çıkan birtakım özelliklerin varlığıyla mümkündür. Bu durum; onu destekleyen kişilerin varlığına, maddi durumunun gelişmişliğine ve toplumda sözünü ne kadar dinletebildiği gibi etkenlere bağlıdır. Bu eşitsizlik toplumun, çok belirgin olmamakla beraber, sınıflara ayrılmasına neden olur. Bu sınıfların belirgin olmama sebebi toplumu oluşturan bireylerin maddi ve manevi yönden benzer özellikler gösteriyor olmasıdır. Toplumun ileri gelenlerinin kararlarına uygun olarak çeşitli kılıflar uydurulmuş bu kişiler toplumda güçlenmiş, yoksul ve çaresiz halk bu kimselerin varlığına boyun eğmek zorunda bırakılmıştır. Bu nedenlerden ötürü ; ezilmiş halk, hükümete karşı güvensizlik duymuş, hükümetin gücünü ve geçerliliğini sorgulamıştır:

“İyice çivisi çıktı şu köylerin!... (...) Namussuzları namuslu olmaya zorlayacak bir kuvvet yok! İmamların forsu yıkılmıştır. Zaten de yoktur. Bileği kuvvetli zalime hükümet dış geçiremiyor. Kolu yetişemiyor.(...) Karataş’ın Muhtarı’nu ben bilirim, hinoğluhin, cinoğlu cindir. Yerdeki Kaymakam’ı değil, gökteki Allah’ı kandırır yarın! Tanıkları kandırır, yargıçları kandırır! Köylük yerin hali dumandır.” (Baykurt, 222)

Halk, muhtarın ‘Köy Sandığı’ adı altında halktan topladığı vergiler konusundaki eşitsizliklerin farkındadır fakat bu konuda yapacak bir şeyi olmaması, çaresiz ve ezilmiş hissetmesine neden olmuştur:

“Kaç para vereceğiz Mustaf’ağa?’ dedi Bayram. ‘İki lira!’ ‘Herkes iki lira mı?’ ‘Herkes ne bakarsın? Senin herkesle ilişkin kalmadı gayri! Üç

boya ayırdılar köyü: Bir lira, bir buçuk, iki lira!...' (...) 'Salmayı üçüncü boydan verirdik...' 'Eee, insanın hali her zaman bir olup durmaz! Bazen iner, bazen çıkar. Demek ki şimdi sen çıkmışın. Diyeceksin ki, üç günün içinde insan çıkar mı? Çıkar gardaşım! İşini uydurursa üç saatin içinde bile çıkar.'" (Baykurt, 114)

Böylesine bir durumun varlığı, köy uzamında mevcut bulunan toplumsal yaşam özelliklerini, siyasal düzeni belirleyici faktörün yönetim yetkisini elinde tutan kimlikler olduğunu gösterir. Bu kişilerin adalet algısı ve alınan genel kararların uygulanmasında sorunlar görülmesi, toplumdaki siyasal ve sosyal eşitsizliklerin var olmasına neden olmuştur. Ayrıca kişinin hareket ve davranışlarının; siyasi kimliklerin ona bakış açısını, sonuç olarak kanunların kişiye uygulanma şeklini ve yöntemini etkilemesi, köyde tarafsız bir yönetim olmadığını, buna ek olarak sorunlu bir yönetim yapısı olduğunu da gösterir. Siyasal gücün istediklerini yaptırmak için şiddetle halka zorla dayattığı kurallar, köy uzamının moderniteden ne kadar uzak olduğunu, halkın geri kalmışlığını kanıtlar. Aşağılanan ve geri plana atılan, toplumda bu denli yoğun derecede eşitsizliklere ve kuralsızlıklara katlanan, karşı çıkan halkın mevcut düzene karşı duruşu; bireysellik ve toplumsallık çatışmasının ortaya çıkmasına neden olur.

4. Bireysellik ve Toplumsallık Çatışması

Kültürel ve bilgisel birikimden yoksun, yoksulluk ve yaşam kaygısıyla sürekli bir mücadele içinde bulunan köy halkı içerisinde otoriter kesimin dayatıları, halkın içindeki bireyler tarafından yadırganmaktadır. Ancak bireyler, var olan sorunlu düzene sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı, karşı gelmekten çekinmekte ve sadece toplumsal bir direniş ortamı olma koşulunda başkaldırabilmeye cesaret edebilmektedirler. Mevcut siyasi düzene karşı geliş bağlamında toplumsal eylemlerin olmayışı; halkın, içinde bulunduğu durum karşısında kayıtsız kalmasına neden olmaktadır. Toplumda fikir bütünlüğünün sağlanamaması, halkın içinde bulunduğu imkansızlıklar nedeniyle ortak bir amaç etrafında toplanamaması sonucu halk, yaşadığı bu çaresizlik durumunu benimsemiş ve halkın bütününe ilgilendiren ortak sorunlara karşı duyarsız hale gelmiştir.

Toplumsal yapıya, siyasal bozuklukların varlığına karşı bir alışmışlık durumu sergileyen köylü haklarından, siyasal gerekliliklerden habersizdir. Sorunlu yönetime karşı olan düşüncelerini beyan eden kişi, otoritenin kendi üzerine yoğunlaşmış olarak kurduğu baskıdan ve çekeceği zulümden çekinmekte, toplumun geneline yönelik, sorunlu da olsa, alıştığı bu yönetim anlayışını tercih etmektedir. Otorite karşısında, zayıflığından ötürü yaşamı boyunca gözü korkutulmuş köy halkı; böylesine bir düzen içerisinde zorunlu olarak sessiz kalmaya alıştırılmıştır. Otoriteye karşı çıktığında, genel fikre aykırı bir yorum yapıldığında, yani topluma rağmen birey olduğunda; siyasi yapının karşısında kendini savunabilmek, bu yapının elinde bulunan güce karşı direnebilmek için kişinin arkasında güçlü kimseler olmasının, maddi durumunun köyün geneline kıyasla daha yerinde olmasını gerekliliğinin halkın tümü tarafından savunulması, halkın durumu kabullendiğini ve benliğine işlenmiş eşitsizlikleri benimsediğini gösterir: “*Köy yeri bunun burası! İpissiz dağların içi! Ardiç kadı, çam müftü. Bir kez yoksulsun. Arkan yok, kalen yok. Yeterli paran yok. Üç kurşunlu bir tabancan yok.* ” (Baykurt, 220) Bu özelliklere sahip kişilerin yönetimin yanında yer alması, toplumda oluşan eşitsizliklerden kaynaklı, gizliden gizliye bir karşı çıkış ve direniş ortamı yaratmasına karşın, bu düşünceler asla kelimelere ve eyleme dökülemedi. Muhtar, yaşamın zorluklarına karşı direnen halkı şiddet ya da para yoluyla etkisiz hale getirmesi siyasal eşitsizliklerden kaynaklı sosyal eşitsizlikleri, toplumsal sorunları doğurur. Bu nedenle daha da güçsüz ve ezilmiş duruma gelen halk, otoriter kimliklerin karşısında daha da güçsüz hale gelmektedir. Köylünün, böyle bir yapının içerisinde yalnızca kendini etkileyen durumlarla ilgili fikrini belirtmesi halkın genel anlayışının toplumsallık olduğuna dair bir işarettir: “*Bir köy belası gelirse, elimizde metelik yok; köy içinden üç adımlık ev yeri satalım, elimizde bulunsun’ dedik.(...) ‘Olmaz, olmaaaz!...’ ‘Olmaz!’ diyenler,köy içinde evi olanlardı.*” (Baykurt, 88)

Otoriter yapının yılan izleği kullanılarak temsil edilmesinden, yönetimin dayatmacılığı; halkın bu duruma karşı kayıtsız kalışı anlatılmakta, irade algısı sorgulanmaktadır. Kara Bayram’ın siyasal düzene karşı yaklaşımının önemi, böylesine izole edilmiş ve moderniteden geri kalmış bir toplumda, kişinin ilk defa toplumsal gerçekliklerden ayrılarak kendi hür iradesini kullanarak bir birey konumuna gelmesidir. Bu direniş, böylesine umarsız bir toplum içerisinde herhangi bireyin ilk defa mevcut düzene karşı ayaklanması ve haksızlıklara dur demesi nedeniyle düşündürücü ve köy halkının farkındalığını arttırıcıdır. Kara Bayram’ın otoriter ve sosyal güce sahip şahsiyetler karşısında yaşadığı eşitsizliği ve baskıyı sorgulamasıyla başlayan bu sürecin, o ve ailesi için bu kadar zorlu geçmesi, karşı ve yapıcı

fikirlerini yansıtan kimselerin toplumda tek başına kaldığını, eşitsizliklere ve adaletsizliklere karşı güçlü durması gerektiğini gösterir. Bu direnişte kararlılığına rağmen umutsuzluğa kapılan, kişisel iradesini sorgulayan, yaşadığı duygu birikiminin altında ezilen Kara Bayram ve ailesinin halktan manevi destek dışında yanında yer alma ve ona sözleriyle, fikirleriyle arka çıkan bir kesimin eksikliği; halkın içinde bulunduğu durumda dahi tercihlerine ve önceliklerine körü körüne bağlı olduğunu, farkındalığı artsa da sosyal ve siyasal nedenler dolayısıyla otoriteye karşı sergilediği tutumu değiştirmedeğini kanıtlayıcı niteliktedir: “*Kalk yürü ötekilerin gittiği yoldan! Fazla eğleşme evimin üzerinde! Bu ağızlarla bir daha ayak basma buraya! Yoksullarmış! Yoksullar yoksulları tutar. Siz neye o kavatlardan yana ürüyorsunuz devrilesiceler?...’*” (Baykurt, 221) Bu gerçeklikler ve imkansızlıklar içinde yönetime karşı direnen ve kararlılığından ödün vermeyen Kara Bayram, köylünün haksızlıklara dayanamayışının, birikmişliğin üzerine küçük bir olay etkisinde isyanın körüklenişinin; bunun sonucunda ayaklanışının en belirgin örneklerindedir. Bu durum gösterir ki, siyasal ve toplumsal sorunlar, haksızlıklar, eşitsizlikler; köy uzamının getirdiği birer gerçekliktir ve eskiden beri süregelmektedir. Bu ailenin ayaklanma nedeni ana figür Irazca tarafından ‘*zulüm eden bir kez zulmünün cezasını görmedi mi, önü alınmaz!*’ (Baykurt, 186) şeklinde betimlenmiştir.

Toplumun genelinden ayrılarak birey olan kimselerin ezilmesi, susturulmaya çalışılması, yönetimin toplum odaklı olduğunu göstermektedir. Genele kıyasla daha aydın ve farkındalığı yüksek kişilerin yönetim tarafından susturulmaya çalışılması, yöneticilerin ve halkın ileri gelenlerinin halk üzerindeki kurduğu hakimiyeti ve gücünü kaybetmek istemediğinin kanıtıdır. İmkansızlıkların belirgin olarak hissedildiği direniş döneminde, kişilerin duygu yoğunluğu ve hissedilen çaresizlik, perişanlık artmıştır. Bu durum, en baskın olarak Irazca’da görülür: “*Muhtar, benim Kara Bayram’ımı bir kahpelikle Oda’sına çağırıp dövdürttü bu sabah. Oğlumun yürüyecek hali yok ayağa kalktı mı, düşüyor. Ben oğlumu seviyorum, ben oğluma yanyorum, ayıp mı? Elinde bir çare olmayan analar bu acıya, bu zulme, bu zillete nasıl dayanır?*” (Baykurt, 185) Halkı kendi menfaatlerine göre yönlendirmek, manipüle edebilmek için otoritenin yarattığı demokrasi algısı, bireyselliğe yönelik hareketleri ve özgürlüğü kısıtlayıcıdır.

5. Demokrasi Algısı

Köy yaşamının getirilerinden olan Anadolu gerçekliklerinden soyutlanmış hali, halkın siyasi düzen içerisinde, halk üzerinde egemenlik kurmuş kimselerin fikir ve öncelikleri doğrultusunda şekillenen demokrasi algısının ayırında olamamasına yol açmaktadır. Olması gereken siyasi yaşam içerisinde haklarının bilincinde olmayan halk, otoriter kesim tarafından siyasi anlamda da sömürülüşe ve yozlaşmaya zemin hazırlamaktadır. Eğitim seviyesi ve yoksulluğun getirdiği imkansızlıklar gibi faktörler, otorite sahiplerinin toplumu kendi siyasi anlayışları etkisinde yönlendirerek, siyasi yozlaşmayı kaçınılmaz yapmaktadır.

Eğitimsiz ve farkındalığı düşük halkın, bu özellikleri nedeniyle siyasi ve sosyal yapısında var olan bozuklukların ayırında varamaması; bu eksikliklerin belirginleşmesine ve halkın yaşam tarzını belirleyici konuma gelmesine neden olmuştur. Bu bozuklukların başında halka yanlış biçimde açıklanan ve yönetimi görünürde özgürlükçü, eşitlikçi kılma uğraşı içinde göstermeye çalışılan; halka siyasi kimliklerin istekleri etkisinde aşıl原因an demokrasi algısı gelmektedir. Bu anlayış halkın içinde bulunduğu siyasi durumun; demokrasi, eşitlik, özgürlük üzerine kurulu olduğu yanlışlamasını yaratmak için kullanılmıştır. Halkı bireysellikten ve kişisel iradesi gölgesine oluşturduğu düşüncelerinden uzaklaştıran bu anlayış, köy halkını toplumda var olan genel algı, düşünceler ve kararlar doğrultusunda, boyunduruğu altında yönetmeye odaklanır:

“Şimdi demokratçılık var. Öteyün demokratçılığın ne demek olduğunu anlattım hepinize! Demokratçılık, boruculuk değildir. Demokratçılıkta herkes nerde, sen de orda! Millet şimdi cümleten ‘İyiyiz!’ diyor. Sen de iyisin demektir bu! Çünkü, oradaki adam iyi olmasa, ‘İyiyim!’ der mi? Ölse demez! Enayi mi ki bizim gibi, ‘İyiyim!’ desin? Eh, madem o iyi, o halde sen de iyisin! Çünkü, demokratçılık dedik! Bakın ne kadar açık! Gün gibi ortada. İyi değiliz de nasıl demokrasi olabiliyoruz? Kaymakam ayağımıza kadar geldiğine göre, biz demokrasiyiz! Dahi, madem demokrasiyiz, öyleyse iyiyiz!” (Baykurt, 191)

Bu algının çarpıtılması nedeniyle toplumda eşitlik ve özgürlüğün varolduğu gibi bir yanlışlamaya kapılan köylü, siyasi otoriteler tarafınca yanlış yönlendirilmiş olur:

“Bakın şunun şurasında özgür yaşıyoruz. ‘Öte git!’ diyen yok. Başka devletler öyle mi? Adamın cebinde parası var, helva alıp yiyemiyor! Biz de

*alıp yiyemiyoruz ama, bizim paramız yok da yiyemiyoruz! Olsa yeriz!
Onlar varda yiyemiyor.’” (Baykurt, 189)*

Anadolu gerçekliklerinden soyutlanmış, köy uzamının getirilerine alıştırılmış köylünün siyasi konulardaki bilgisizliği; köyün tamamını da kapsamı nedeniyle tüm bireylerin siyasi sorunlara karşı umarsız bir tavırla yaklaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle ona empoze edilmeye çalışılan algının doğruluğunu, kendine olan etkisini hiçbir şekilde sorgulamaz. Sonuçta bu durumdan yarar sağlayan yozlaşmış yönetimin varlığı, sorunlu toplum yapısının ortaya çıkmasına neden olur.

SONUÇ

Yapıtta kullanılan köy uzamı gerçekliğinin bir parçası olarak halkın eğitimsiz ve bilinçsiz olması, sosyal eşitsizliklerin ve toplumsal sorunların daha da belirginleşme nedenidir. Değer yargıları, halkın düşünsel yapısına göre şekillenmiş; saygı duyulma ve güç olguları maddi durumları nedeniyle toplumun daha üst kesiminde yer alan kimselerin elinde toplanmıştır. Bu duruma ek olarak köy halkı; ülkenin gerçekliklerinden, yeniliklerden soyutlanmış; cumhuriyet ve demokrasi gibi siyasi olgulardan, yeni dünya anlayışından uzak ve habersiz kalmıştır.

Karataş Köyü uzamında yönetimin tek kişiye, muhtara, ait olması; siyasi ünvanların ve makamların kötüye kullanılabileceğini, yozlaşmışlığın bu uzam gerçekliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu, yöneticinin bencilliğinin ve bihaberliğinin halkı ne kadar derinden etkileyeceğini kanıtlayacak niteliktedir. Sorunlu yönetimin varlığından kaynaklı, halkın sosyal hayatında ve toplumsal yapısında gözlenen; adam kayırma, ülke genelinden soyutlanma durumunun getirdiği manipüle edilebilirlik durumu gibi siyasi sorunların yanı sıra adaletsizlik, vergiler konusundaki eşitsizlikler, siddet ve zorbalık gibi sosyal sorunlar da bulunmaktadır.

Köy halkının eski zamanlardan beri çözülememiş sorunlar karşısında sergilediği alışmışlık hali; halkın yozlaşmışlığını, umarsızlığını, farkındalığının gelişmemişliğini, siyasi sorunlardan ne denli kopuk olduğunu gösterir. Bu durumun belirgin olarak gözlemlendiği büyük bir kesimin aksine kendini toplumun genelinden birtakım özellikleri, düşünceleri, öncelikleri nedeniyle

ayrılmış kimselerin varlığı; toplumun benliğinde, genele kıyasla daha aydın bireylerin de bulunduğunu gösterir. Bu kişilerin direniş süresince halktan destek görmüyor olması, imkansızlıklarla sınılanması, şiddet ve zor kullanılarak etkisiz hale getirilmeye çalışılması halkın geneline hakim olan toplumsallık düşüncesinin nedenselliklerine işaret eder.

Halkın, toplumsal sorunların varlığına karşı duyduğu farkındalığa karşın, ayaklanmamaya dair bir sebep olarak kabullendiği yoksulluk sorunu ve içinde bulunduğu imkansızlıklar sonucu yönetim daha da bozulmuş, ahlaki değerler körelmiş, toplumsal sorunlar halkın yaşantısı üzerinde daha da baskın bir faktör olmuştur. Toplum yapısının bu durumundan yola çıkarak, toplum üzerindeki baskınlığını arttırabilen otoriter yapının bozulması, eşitsizliklerin ve haksızlıkların da sosyal yaşantıda yoğunlaşmasına neden olmuştur. Siyasal sorunlar; halkın yaşayışını, alışkanlıklarını belirleyici etken olmuştur. Bu durum sonucunda toplum yozlaşmış; eksik yönleri belirginleştirdiğinden benliğine yerleşmiş bu sorunsalları en belirgin biçimde yaşamış, deneyimlemiştir.

Sözcük Sayısı : 3.956

KAYNAKÇA

Baykurt, Fakir. Yılanların Öcü, İstanbul, Literatür Yayınları, 2013

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/tayfun_atay/olumsuz_bir_eserin_olumu_yilanlarin_ocu-1209740